

Factors Influencing the Effectiveness of Liquidity Risk Management in Iraqi Banks

1. Ahamad Jabbar Mohammad^{id}: Department of Finance, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Mahdi Madanchi Zaj^{id*}: Department of Financial Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: ma.madanchi@iau.ac.ir (Corresponding Author)

3. Gholamreza Zomorodian^{id}: Department of Financial Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

4. Hamidreza Kordlouie^{id}: Department of Financial Management, Isl.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

Article history

Received: 11 April 2025

Revised: 03 June 2025

Accepted: 14 June 2025

Published: 04 August 2025

Abstract:

Banks play a vital role in creating liquidity and transforming risk in the economic operations of every country, both at the micro and macro levels. Commercial banks use relatively liquid liabilities to finance relatively illiquid assets, thereby releasing their individual liquidity to maintain the normal functioning of the financial system and promote economic development. Accordingly, the present study aims to identify the factors influencing the effectiveness of liquidity risk management in Iraqi banks. Relying on domain knowledge analysis and the qualitative content analysis model, the factors influencing the effectiveness of liquidity risk management in Iraqi banks were identified. Then, through a persuasive Delphi survey, 17 experts in the field of risk management were selected using a non-random method, and the most effective indicators for measuring the variables were evaluated and refined using the fuzzy network analysis model. Based on the final analyses, the effectiveness of risk management encompasses ten influential factors: organizational literacy, alignment and adaptability, competitive pressure, complexity, government support, managerial capabilities, market uncertainty, relative advantage, technical competencies, and stakeholder engagement. The measurement components for each of these factors were identified and refined. This study identified the factors affecting the effectiveness of liquidity risk management in Iraqi banks and subsequently proposed an effective model for measuring technical components.

Keywords: risk management, liquidity, monetary policy

Citation: Jabbar Mohammad, A., Madanchi Zaj, M., Zomorodian, G., & Kordlouie, H. (2025). Factors Influencing the Effectiveness of Liquidity Risk Management in Iraqi Banks, *Accounting, Finance and Computational Intelligence*, 3(2), 1-13.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract**Introduction**

Liquidity risk management has emerged as one of the most pressing priorities for modern banking systems, particularly in fragile economies such as Iraq. Banks play a fundamental role in transforming short-term, liquid liabilities into long-term, illiquid assets. This intermediation exposes banks to potential mismatches between inflows and outflows, making them inherently vulnerable to liquidity risk, especially during times of financial stress. The recent financial failures—such as the Silicon Valley Bank collapse—have demonstrated how quickly liquidity crises can escalate and disrupt entire financial ecosystems (Allen, Carletti, & Marquez, 2015). Effective liquidity risk management ensures that banks remain solvent and are able to meet their obligations even under stress conditions, contributing directly to financial stability and economic growth (Jordà et al., 2021).

Liquidity risk is particularly pronounced in dual or Islamic banking systems where the nature of financial contracts, prohibition of interest (riba), and emphasis on profit-and-loss sharing models impose unique structural challenges (Hassan et al., 2024). These systems tend to rely heavily on asset-backed contracts and lack access to conventional interbank liquidity channels, thereby amplifying their exposure to liquidity shortages (Nguyen, 2021). Moreover, recent empirical studies underscore the compounded risks due to regulatory asymmetries and limited liquidity instruments tailored to Shariah-compliant banking frameworks (Abdul-Rahman et al., 2018; Ashraf et al., 2020).

Another major influence on liquidity risk is market uncertainty. Political instability, external economic shocks, and regional conflict make Iraqi banks highly susceptible to liquidity pressures. Boda and Zimkova (2021) highlight how rising economic policy uncertainty (EPU) has increased systemic banking risks in emerging economies. Similarly, competition in the banking sector also affects risk dynamics: while healthy competition fosters innovation and efficiency, excessive or unregulated competition can push banks toward riskier liquidity positions to gain market share (Anginer et al., 2019).

Governance quality, managerial capacity, and technological competence have all been identified as key pillars of effective liquidity risk frameworks (Basiruddin & Ahmed, 2020; Liu et al., 2024). The digitalization of banking operations, integration of fintech, and enhanced regulatory oversight through central banks and financial authorities have transformed traditional liquidity management into a more data-driven and analytically intensive process (Lu, 2023). Despite the global advances in risk management systems, the Iraqi banking sector remains heavily reliant on outdated systems, limited risk culture, and fragmented stakeholder engagement.

In response to these multidimensional concerns, the current study aims to identify and evaluate the key determinants of effective liquidity risk management in Iraqi banks. Drawing on a robust literature base (Budhathoki, 2024; Heliani, 2023; Quansah, 2023), the study leverages qualitative and quantitative methods, including Delphi analysis and fuzzy network modeling, to develop and validate a comprehensive evaluation model for liquidity risk governance in Iraq's banking sector.

Methods and Materials

The study was carried out in three sequential phases. First, a systematic review and content analysis were conducted to extract key dimensions and indicators related to liquidity risk management effectiveness from prior literature. This phase involved the integration of findings from both conventional and Islamic banking contexts.

In the second phase, a purposive sample of 17 domain experts—including bank managers, university scholars, and policymakers specializing in risk management—were selected to participate in a Delphi process. This expert panel was used to validate and refine the conceptual model, identifying the most relevant variables through iterative feedback cycles.

In the third phase, fuzzy network analysis was employed to prioritize the measurement indicators and assess their relative impact within the model. The data gathered through the Delphi method were quantified, and weights were assigned using fuzzy logic principles. This process enabled the modeling of complex interrelationships between variables and helped build a final decision-support framework. Reliability was ensured through Cronbach's alpha, and the model's fitness was verified using the Goodness-of-Fit (GOF) index and structural equation modeling (SEM).

Findings

The finalized model identified ten major factors affecting the effectiveness of liquidity risk management in Iraqi banks:

1. **Organizational Reading (ORE)** – Mean: 7.14, SD: 1.46
2. **Compliance and Adaptability (CPA)** – Mean: 7.41, SD: 1.43
3. **Competitive Pressure (CPR)** – Mean: 6.93, SD: 1.54
4. **Complexity (CPL)** – Mean: 7.39, SD: 1.29
5. **Government Support (GOV)** – Mean: 7.10, SD: 1.41
6. **Managerial Capabilities (MCP)** – Mean: 7.20, SD: 1.29
7. **Market Uncertainty (MUC)** – Mean: 7.51, SD: 1.22
8. **Relative Advantage (RAD)** – Mean: 7.94, SD: 1.09
9. **Technical Competence (TCP)** – Mean: 7.55, SD: 1.09
10. **Stakeholder Participation (VPA)** – Mean: 8.06, SD: 1.06

All variables demonstrated Cronbach's alpha coefficients above the 0.70 threshold, indicating acceptable reliability. The GOF index for the structural model was calculated at 0.41, suggesting a strong model fit. Structural equation modeling confirmed the significance of the relationships among variables.

In particular, Organizational Reading, Compliance and Adaptability, Government Support, Relative Advantage, Technical Competence, and Stakeholder Participation exhibited significant positive effects on the dependent variable. In contrast, Complexity and Market Uncertainty showed significant negative effects.

Discussion and Conclusion

This study contributes to the literature by identifying a multidimensional framework that encapsulates both internal and external factors influencing liquidity risk management effectiveness in Iraqi banks. The empirical findings provide strong evidence that an institution's internal capacity—represented by organizational reading, managerial capabilities, and technical competence—plays a pivotal role in fostering effective risk governance. These findings validate prior claims that strategic foresight, employee training, and interdepartmental collaboration are fundamental to liquidity resilience.

Equally important is the institutional ecosystem within which banks operate. Government support, stakeholder participation, and regulatory oversight were found to be crucial enablers of liquidity management performance. This aligns with the global trend of moving from isolated risk management models to integrative, multi-actor frameworks. Such convergence is particularly significant in fragile banking sectors like Iraq's, where state legitimacy, regulatory reach, and financial infrastructure remain underdeveloped.

On the other hand, complexity and market uncertainty emerged as formidable barriers. These results highlight the critical need for simplifying operational workflows, clarifying risk responsibilities, and building adaptive capacity within banks. Excessive procedural or technological complexity can overwhelm management teams, delay response times, and ultimately undermine risk response agility. Similarly, political and economic uncertainties, often amplified by regional instability, necessitate more dynamic and scenario-based planning models.

The study further emphasizes the impact of competitive dynamics. While healthy competition incentivizes innovation and improved service delivery, it can also push banks toward aggressive risk-taking if not accompanied by robust monitoring mechanisms. It is essential for regulatory bodies to balance competitive incentives with prudential safeguards to ensure that market efficiency does not come at the cost of systemic vulnerability.

In conclusion, the proposed model serves as a comprehensive tool for diagnosing, monitoring, and enhancing liquidity risk governance in the Iraqi banking system. By integrating both technical and organizational dimensions, as well as external institutional factors, the model provides a practical roadmap for policymakers and bank executives. Addressing liquidity risk is not merely a technical exercise but a systemic transformation requiring cultural, regulatory, and strategic alignment. The study advocates for sustained investments in technological infrastructure, capacity-building initiatives, and a stronger alignment between national monetary policy and bank-level risk practices to fortify Iraq's financial stability in the long run.

Authors' Contributions

Authors equally contributed to this article.

Acknowledgments

Authors thank all participants who participate in this study.

Declaration of Interest

The authors report no conflict of interest.

Funding

According to the authors, this article has no financial support.

Ethical Considerations

All procedures performed in this study were under the ethical standards.

عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی

تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۲۲ فروردین ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۳ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۴ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: ۱۳ مرداد ۱۴۰۴

۱. احمد جبار محمد^{id}: گروه مدیریت مالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران۲. مهدی معدنچی زاج^{id}: گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ایمیل: ma.madanchi@iau.ac.ir (نویسنده مسئول)۳. غلامرضا زمردیان^{id}: گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران۴. حمیدرضا کردلوئی^{id}: گروه مدیریت مالی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

بانک‌ها نقش حیاتی در ایجاد نقدینگی و تبدیل ریسک در عملیات اقتصادی هر کشوری در سطح خرد یا کلان ایفا می‌کنند. بانک‌های تجاری از بدهی‌های نسبتاً با نقدینگی بالا در راستای تأمین مالی دارایی‌های نسبتاً غیرنقد استفاده می‌کنند، بنابراین نقدینگی فردی خود را برای حفظ عملکرد عادی سیستم مالی و ارتقای توسعه اقتصادی آزاد می‌کنند. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی به انجام رسیده است. با تکیه بر تحلیل حوزه دانش و الگوی کیفی تحلیل محتوی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی شناسایی گردید. سپس با نظر سنجی اقماعی دلفی، ۱۷ نفر از صاحب نظران در حوزه مدیریت ریسک، به روش غیر تصادفی انتخاب و با الگوی تحلیل شبکه فازی اقدام به ارزیابی و پالایش مؤثرترین سنج‌های اندازه‌گیری متغیرها و تبیین مدل نهایی پیشنهادی گردید. بر مبنای تحلیل‌های نهایی، اثربخشی مدیریت ریسک مشتمل بر ۱۰ خوانش سازمانی، سازگاری و انطباق، فشار رقابتی، پیچیدگی، حمایت دولت، توانمندی‌های مدیریتی، عدم اطمینان در بازار، مزیت نسبی، توانمندی‌های فنی و همراهی ذی نفعان به عنوان عوامل مؤثر تلقی و مؤلفه‌های اندازه‌گیری آن‌ها شناسایی و پالایش گردید. در این پژوهش عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی شناسایی گردید و سپس به ارایه یک مدل مؤثر جهت اندازه‌گیری مؤلفه‌های فنی پرداخته شد.

کلیدواژه‌گان: مدیریت ریسک، نقدینگی، سیاست پولی

شبهه استناددهی: جبار محمد، احمد، معدنچی زاج، مهدی، زمردیان، غلامرضا، و کردلوئی، حمیدرضا. (۱۴۰۴). عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی. *حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی*، ۳(۲)، ۱-۱۳.

مدیریت ریسک نقدینگی به عنوان یکی از ارکان اساسی ثبات و پایداری سیستم بانکی، همواره از دغدغه‌های محوری نهادهای مالی، سیاست‌گذاران اقتصادی و نهادهای نظارتی محسوب شده است. بانک‌ها به عنوان واسطه‌های مالی اصلی، وظیفه تجهیز و تخصیص منابع مالی را بر عهده دارند، اما ناترازی زمانی میان دارایی‌ها و بدهی‌های بانکی موجب ایجاد ریسک نقدینگی می‌شود؛ ریسکی که در صورت مدیریت ناکارآمد، می‌تواند پیامدهایی جبران‌ناپذیر بر عملکرد سیستم مالی برجای گذارد (Ji et al., 2018). در این راستا، کشور عراق به عنوان یکی از اقتصادهای در حال گذار، با ساختاری نسبتاً شکننده در نظام بانکی، بیش از هر زمان دیگری نیازمند بازنگری و تقویت سازوکارهای مدیریت ریسک نقدینگی است (Abdul-Rahman et al., 2018).

ریسک نقدینگی در واقع بیانگر توانایی بانک در ایفای تعهدات مالی کوتاه‌مدت بدون تحمیل هزینه‌های غیرمترعارف یا تضعیف موقعیت مالی آن است. در ادبیات مالی، منابع متعددی به بررسی ریشه‌ها و پیامدهای این ریسک پرداخته‌اند و عواملی همچون ساختار سرمایه، کیفیت دارایی‌ها، مقررات نظارتی، بیمه سپرده‌ها و سازوکارهای حاکمیت شرکتی را در کنترل یا تشدید این ریسک مؤثر دانسته‌اند (Ashraf et al., 2020; Chiang & Tsai, 2020; Jordà et al., 2021). به طور خاص، عملکرد ضعیف بانک‌ها در حفظ تراز نقدینگی در بحران‌های مالی جهانی، ضرورت طراحی چارچوب‌هایی مبتنی بر واقعیت‌های اقتصادی و فرهنگی هر کشور را دوچندان کرده است (Anginer et al., 2019).

در بانک‌های اسلامی، که اغلب در کشورهای مسلمان از جمله عراق رواج دارند، پیچیدگی‌های خاصی به دلیل ماهیت شریعت‌محور ساختارهای مالی آن‌ها مطرح است. بانک‌های اسلامی به دلیل اجتناب از ابزارهای متعارف بهره‌محور و تمرکز بر مشارکت، با الگوهای متفاوتی از ریسک نقدینگی مواجه‌اند (Habib, 2018; Hassan et al., 2024). بررسی‌های اخیر نشان می‌دهد که ضعف در تنوع‌بخشی به منابع مالی، نبود ابزارهای نقدشونده اسلامی و فقدان بازار ثانویه برای اوراق اسلامی از مهم‌ترین چالش‌های نقدینگی در این بانک‌ها هستند (Imam & Kpodar, 2016; Nguyen, 2021).

از منظر حاکمیت شرکتی، پژوهش‌ها بر نقش مؤلفه‌هایی چون نظارت مؤثر هیئت‌مدیره، شفافیت اطلاعاتی و ترکیب ساختاری مناسب در کنترل ریسک نقدینگی تأکید داشته‌اند (Basiruddin & Ahmed, 2020; Safiullah & Shamsuddin, 2018). همچنین، مقررات بیمه سپرده‌ها، که هدف آن حفاظت از سپرده‌گذاران در برابر زیان ناشی از ورشکستگی بانک‌هاست، در بسیاری از مطالعات به عنوان یک عامل دوگانه شناخته شده‌اند: از یک سو موجب آرامش روانی سپرده‌گذاران و از سوی دیگر، عامل افزایش ریسک‌پذیری مدیران بانکی تلقی شده‌اند (Chiang & Tsai, 2020; Johari et al., 2020).

افزون بر این، بررسی عملکرد بانک‌ها در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که ضعف در چارچوب‌های سیاستی پولی، نبود ابزارهای پیشرفته تحلیل ریسک و عدم همراهی نهادهای نظارتی، باعث شده که مدیریت ریسک نقدینگی بیشتر واکنشی باشد تا پیش‌نگرانه (Heliani, 2023; Lu, 2023). در مورد بانک‌های عراقی نیز، مطالعات به مشکلاتی نظیر عدم دسترسی به بازارهای بین‌بانکی پویا، اتکا به منابع سنتی، ساختارهای مالی شکننده و ضعف در سیستم‌های گزارشگری اشاره کرده‌اند (Budhathoki, 2024; Quansah, 2023).

در سال‌های اخیر، ظهور فناوری‌های مالی (FinTech) توانسته افق‌های جدیدی را در مدیریت منابع و مصارف بانکی بگشاید. فناوری‌های نوین با ابزارهایی مانند پلتفرم‌های تحلیل داده‌های کلان، هوش مصنوعی و سیستم‌های هشدار سریع، به ارتقای ظرفیت مدیریت ریسک کمک کرده‌اند. با این حال، این تحولات مستلزم بازنگری در چارچوب‌های نظارتی و توسعه توانمندی‌های فنی بانک‌ها هستند (Liu et al., 2024). برای نمونه، پژوهش‌ها در چین نشان داده‌اند که تنظیم‌گری درست در حوزه فین‌تک، به خلق نقدینگی پایدار در بانک‌ها منجر شده است (Liu et al., 2024).

علاوه بر تحولات فناورانه، پویایی‌های ساختار بازار نیز در شکل‌گیری ریسک نقدینگی نقش محوری دارند. عواملی نظیر رقابت شدید در بازار بانکی، تغییر در الگوهای سپرده‌گذاری، و نوسانات اقتصادی موجب افزایش فشار بر منابع نقد بانک‌ها می‌شود (Sajiwo & Arifin, 2023). به‌ویژه در کشورهای مانند عراق، که با نااطمینانی سیاسی و اقتصادی مزمن مواجه‌اند، تغییرات ناگهانی در رفتار مشتریان و بازار، می‌تواند منابع نقد بانک‌ها را دچار چالش‌های جدی کند.

در این میان، مزیت نسبی هر بانک در حوزه‌های خاص عملیاتی، نظیر خدمات الکترونیکی، تخصص‌های بخش اعتباری یا میزان نفوذ در بازار هدف، می‌تواند به‌عنوان عامل تعیین‌کننده‌ای در تاب‌آوری آن در برابر ریسک نقدینگی عمل کند (Moennighoff, 2018). بانک‌هایی که از نظر توانمندی‌های فنی و سرمایه انسانی تقویت‌شده‌اند، آمادگی بیشتری برای مواجهه با شوک‌های نقدینگی خواهند داشت.

در نهایت، همراهی و مشارکت ذی‌نفعان کلیدی همچون بانک مرکزی، نهادهای تنظیم‌گر، مشتریان عمده و سهام‌داران نیز در افزایش اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی تأثیرگذار است. اتخاذ رویکردی مشارکتی و نظام‌مند می‌تواند منجر به ارتقای فرهنگ مدیریت ریسک و پایش مستمر آن در سطح بانک شود (Hassan et al., 2024).

با توجه به مجموعه شرایط پیش‌گفته، ضرورت دارد که بانک‌های عراقی با بازبینی ساختارهای مدیریتی، به‌روزرسانی سامانه‌های اطلاعاتی و ارتقای شایستگی‌های منابع انسانی خود، به سمت طراحی و استقرار یک مدل بومی‌سازی‌شده مدیریت ریسک نقدینگی حرکت کنند. این مدل باید متناسب با ساختار مالی، الزامات شریعتی، ظرفیت‌های فنی و مقتضیات محیطی عراق طراحی شود و بتواند با سنجش مؤلفه‌های چندبعدی، زمینه اتخاذ تصمیمات مؤثر در مقابله با بحران‌های نقدینگی را فراهم آورد. بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف شناسایی مؤلفه‌ها و ابعاد مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی، به بهره‌گیری از رویکرد تحلیل محتوا و روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره نظیر تحلیل شبکه فازی پرداخته است.

روش پژوهش و مواد

پژوهش حاضر با هدف عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی به انجام رسیده است. در ابتدا با تکیه بر تحلیل حوزه دانش و الگوی کیفی تحلیل محتوی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی شناسایی گردید. سپس با نظر سنجی اقماعی دلفی، ۱۷ نفر از صاحب نظران در حوزه مدیریت ریسک، به روش غیر تصادفی انتخاب و با الگوی تحلیل شبکه فازی اقدام به ارزیابی و پالایش مؤثرترین سنجه‌های اندازه‌گیری متغیرها و تبیین مدل نهایی پیشنهادی گردید.

روش کلی تحقیق حاضر از جهتی به دلیل تلاش برای تبیین مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی و عوامل مؤثر از جهت هدف نظری و از طرف دیگر به دلیل انتظار کمک به کاهش رفتارهای مدیریت سود و لذا بهبود در عملکرد بانک کاربردی تلقی می‌گردد. شیوه استنتاج از یک طرف به دلیل انتخاب نمونه آماری خیر تصادفی از خبرگان صاحب نظر و از طرف دیگر به دلیل به کارگیری شیوه‌های تحلیل چند معیاره شبکه فازی از نوع توصیفی بوده و در عین حال در تبیین نظری مدل از شیوه قیاسی بهره گرفته شده است. این پژوهش به جهت تکیه بر شیوه قضاوتی نظر-سنجی از خبرگان متکی به طرح پیمایشی بوده و نهایتاً نوع تحقیق به جهت به کارگیری تلفیقی از روش‌های قضاوتی در نظرسنجی و شیوه‌های کمی تحلیل شبکه فازی در پالایش عوامل آمیخته یعنی کیفی-کمی بوده است.

جامعه آماری پژوهش عبارت است از خبرگان مشتمل بر صاحب نظران، اساتید دانشگاه و متخصصین در زمینه مدیریت ریسک نقدینگی. در این تحقیق به پیروی از تحقیقات گذشته در پالایش عوامل مؤثر و تعیین الگوی نهایی از بین اساتید دانشگاه، پژوهشگران مجرب و مولفین یا به طور کلی خبرگان ۱۷ نفر انتخاب گردیده است. انتخاب افراد مزبور به شیوه غیرتصادفی یا نمونه‌گیری در دسترس بوده و لذا از شیوه‌های استقرایی جهت استنتاج آماری بهره گرفته نشده است. این افراد دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد در رشته‌های حسابداری یا مالی که حاضر به همکاری با محقق و شرکت در نظرسنجی بوده‌اند به عنوان خبرگان صاحب نظر در زمینه شفافیت رفتارهای مدیریت ریسک و عوامل مؤثر بر آن مورد مطالعه قرار گرفته و از نظرات آن‌ها در تعیین ارجحیت سنجی و پالایش هر دسته از عوامل مؤثر نسبت به یک دیگر و نیز تعیین سطح اهمیت هر یک از عوامل مؤثر بهره گرفته شده است. با توجه به اینکه شناخت ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری می‌تواند در تعمیم نتایج به جوامع آماری دیگر با در نظر گرفتن تشابهات در ویژگی‌های عمومی مفید باشد، در این قسمت به توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان بر اساس داده‌های جمعیت شناختی جمع‌آوری شده پرداخته شده است: از نمونه ۲۰ نفری پژوهش، هر ۲۰ نفر معادل ۱۰۰ درصد از کل اعضای نمونه آماری مرد بوده‌اند. ۵ نفر مجرد می‌باشند که معادل ۲۵ درصد از کل اعضای نمونه آماری می‌باشد. بقیه نمونه یعنی ۱۵ نفر متأهل می‌باشند که معادل ۷۵ درصد از کل اعضای نمونه می‌باشد. ۱۰ نفر از نمونه ۳۰ تا ۴۰ سال سن دارند که ۵۰ درصد از کل نمونه را تشکیل می‌دهند، تعداد فراوانی افرادی که بین ۴۰ تا ۵۰ سال سن دارند، ۵ نفر در نمونه می‌باشند که ۲۵ درصد از کل نمونه را تشکیل می‌دهند. از کل نمونه، ۳ نفر دارای سن کمتر از ۳۰ سال و ۳ نفر نیز بالاتر از ۵۰ سال می‌باشند، که درصد فراوانی این دو طبقه ۱۲.۵ درصد است. از نمونه ۲۰ نفری پژوهش ۸ نفر دکتری می‌باشند که تشکیل

دهنده ۳۷.۵ درصد از کل اعضای نمونه آماری پژوهش می‌باشد. تعداد فراوانی افرادی که دانشجوی دکترا و کارشناسی ارشد هستند به ترتیب برابر ۵ و ۵ نفر می‌باشند که معادل ۲۵ و ۲۵ درصد از کل اعضای نمونه آماری پژوهش می‌باشد. ۱۰ نفر از نمونه ۲۰ نفری ۱۰ تا ۱۵ سال سابقه دارند که ۵۰ درصد از کل نمونه را تشکیل می‌دهند، تعداد فراوانی افرادی که بین ۱۵ تا ۲۰ سال سابقه دارند، ۵ نفر در نمونه می‌باشند که ۲۵ درصد از کل نمونه را تشکیل می‌دهند. از کل نمونه، ۲ نفر دارای سابقه بالاتر از ۲۰ سال می‌باشند، که درصد فراوانی این طبقه ۲۵ درصد است. همچنین تعداد افرادی که کمتر از ۱۰ سال سابقه دارند برابر با ۲۵ درصد از کل نمونه می‌باشند.

در این تحقیق جهت عوامل مؤثر بر شناسایی اثربخشی مدیریتی ریسک نقدینگی و نیز سنج‌های اندازه‌گیری هر متغیر از الگوهای تحلیل حوزه دانش و تحلیل محتوی بهره گرفته شده و سنج‌های اولیه شناسایی شده اند. سپس با استفاده از شیوه نظرسنجی اقناعی دلفی نسبت به سنجش سطح اهمیت هر یک از سنج‌ها مبادرت گردیده و با تکیه بر الگوی چندمعیاره تحلیل شبکه فازی مبادرت به پالایش سنج‌های تعیین کننده در ارزیابی متغیرها، مبادرت شده است.

یافته‌ها

بر مبنای سنجش سطح اهمیت عوامل مؤثر بر الگوی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراق مبتنی بر نظر سنجی از مدیران و کارشناسان و صاحب‌نظران، به شرحی که ذکر شد، در مجموع سطح اهمیت این متغیرها مبتنی بر نظرسنجی انجام شده به طور متوسط به شرح جدول ۱ بیان گردیده است:

جدول ۱. مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراق و عوامل مؤثر بر آن

ردیف	کد	تعداد سنج	شرح متغیر	متوسط	انحراف معیار
۱	ORE	۴	خوانش سازمانی	۷/۱۳۷	۱/۴۵۶
۲	CPA	۴	سازگاری و انطباق	۷/۴۱۴	۱/۴۳۶
۳	CPR	۶	فشار رقابتی	۶/۹۳۸	۱/۵۳۹
۴	CPL	۴	پیچیدگی	۷/۳۹۳	۱/۲۹۵
۵	GOV	۴	حمایت دولت	۷/۰۹۶	۱/۴۱۲
۶	MCP	۳	توانمندی‌های مدیریتی	۷/۲۰۱	۱/۲۹۶
۷	MUC	۴	عدم اطمینان در بازار	۷/۵۱۶	۱/۲۲۴
۸	RAD	۴	مزیت نسبی	۷/۹۴۴	۱/۰۹۱
۹	TCP	۵	توانمندی‌های فنی	۷/۵۵۰	۱/۰۹۹
۱۰	VPA	۴	همراهی ذی نفعان	۸/۰۶۷	۱/۰۶۱

ملاک پایایی درباره این که شیوه یا ابزار جمع‌آوری داده‌ها تا چه حد داده‌های دقیق و موثقی را استخراج می‌کند و یا شیوه یا ابزار جمع‌آوری تا چه حد درست و با ثبات است و نتایج همسان بدست می‌دهد، اطلاعاتی را فراهم می‌کند. پایایی یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری است. مفهوم یاد شده با این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد. یک آزمون زمانی دارای پایایی بالایی است که نمره‌های مشاهده شده و نمره‌های واقعی آن دارای همبستگی بالایی باشند. به این معنا که چنانچه نمره‌های مشاهده شده و واقعی هر یک از آزمودنی‌ها در آزمون موجود باشد مجذور همبستگی بین این نمره‌ها ضریب پایایی آزمون نامیده می‌شود. در این پژوهش برای تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش میزان تک بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها، عقاید و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آن‌ها آسان نیست به کار می‌رود. در واقع در این جا بررسی می‌شود تا چه حد برداشت پاسخ‌دهندگان از پرسش‌ها یکسان بوده است. اساس ضریب آلفای کرونباخ بر پایه طیف‌ها یا مقیاس‌ها است. در واقع با محاسبه آلفای کرونباخ همسانی گویه‌ها سنجیده می‌شود. ضریب آلفای کرونباخ معمولاً زمانی به کار برده می‌شود که پرسش‌های آزمون دو جوابی نبوده، بلکه درجه مخالفت یا موافقت مشخص گردد.

در هر تحقیقی که بر اساس پرسشنامه تنظیم می‌شود باید ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردد تا اطمینان حاصل شود که پرسش‌ها یک سوپیه نیستند. این کار وقتی پیش نمونه یا پیش آزمون گرفته می‌شود انجام می‌گیرد. چون فرمول آلفای کرونباخ مبتنی بر واریانس است بنابراین طبق خواص واریانس، به هر ترتیبی نمره داده شود مقدار آن تغییر پیدا نمی‌کند. ضریبی که بر پایه این روش بدست می‌آید در واقع شاخص هماهنگی درونی پرسش‌ها یعنی میزان تداخل همه پرسش‌ها از لحاظ سنجش یک ویژگی مشترک است. هر چه ضریب آلفای کرونباخ به عنوان معیار پایایی به عدد یک نزدیک‌تر باشد نشان دهنده پایایی بالا و هر چه این مقدار به صفر نزدیک‌تر باشد نشان دهنده عدم پایایی پرسشنامه یا تحقیق می‌باشد. در صورتی یک پرسشنامه پایاست که مقدار آلفای کرونباخ بزرگتر از مقدار ۰/۷ باشد و هر چه این مقدار به عدد ۱ نزدیک‌تر باشد، پرسشنامه از پایایی بالاتری برخوردار بوده است. در این تحقیق نیز به پیروی از پژوهش‌های مبتنی بر نظرسنجی پرسشنامه‌ای در حوزه مالی رفتاری جهت برآورد پایایی از روش آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS استفاده گردیده که مقدار نهایی به دست آمده این ضریب برای متغیرهای مورد بررسی، طبق جدول ۲ می‌باشد:

جدول ۲. آلفای کرونباخ برای عوامل تحقیق جهت سنجش پایایی

ردیف	متغیر	نماد	تعداد گویه ها	شماره گویه ها	ضریب آلفا
۱	خوانش سازمانی	ORE	۴	۴-۱	۰/۹۳۷
۲	سازگاری و انطباق	CPA	۴	۵-۸	۰/۸۵۴
۳	فشار رقابتی	CPR	۶	۹-۱۴	۰/۸۵۰
۴	پیچیدگی	CPL	۴	۱۵-۱۸	۰/۹۱۲
۵	حمایت دولت	GOV	۴	۱۹-۲۲	۰/۹۰۲
۶	توانمندی‌های مدیریتی	MCP	۳	۲۳-۲۵	۰/۸۸۱
۷	عدم اطمینان در بازار	MUC	۴	۲۶-۲۹	۰/۷۶۲
۸	مزیت نسبی	RAD	۴	۳۰-۳۳	۰/۷۰۸
۹	توانمندی‌های فنی	TCP	۵	۳۴-۳۸	۰/۷۳۱
۱۰	همراهی ذی نفعان	VPA	۴	۳۹-۴۲	۰/۷۱۹

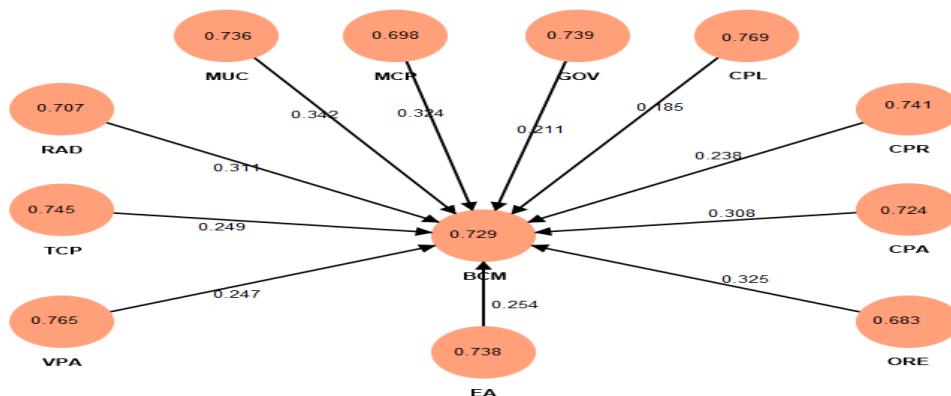
با توجه به جدول ۲، از آن جهت که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده به ازای هر یک از متغیرهای مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراق و عوامل مؤثر بر آن، بیش از ۰/۷ و حد قابل قبول پایایی نتایج نظرسنجی به دست آمده است، لذا می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار بوده است. این شاخص سازش بین کیفیت مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری شده را نشان داده و بر مبنای آن می‌توان پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی تحقیق خود، برازش را نیز کنترل نمود. این شاخص با استفاده از فرمول شماره (۱) زیر محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{\text{communality}} \times \sqrt{R^2} \quad (1)$$

که در آن communality میانگین مقادیر اشتراک هر سازه در مدل pls و R^2 همان R Square خواهد بود. مقادیر ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای معیار GOF معرفی شده است. مقدار GOF محاسبه شده مدل تحقیق ۰/۴۱ محاسبه شده و می‌توان نتیجه گرفت که مدل آزمون شده در نمونه مورد بررسی برازش مناسبی دارد.

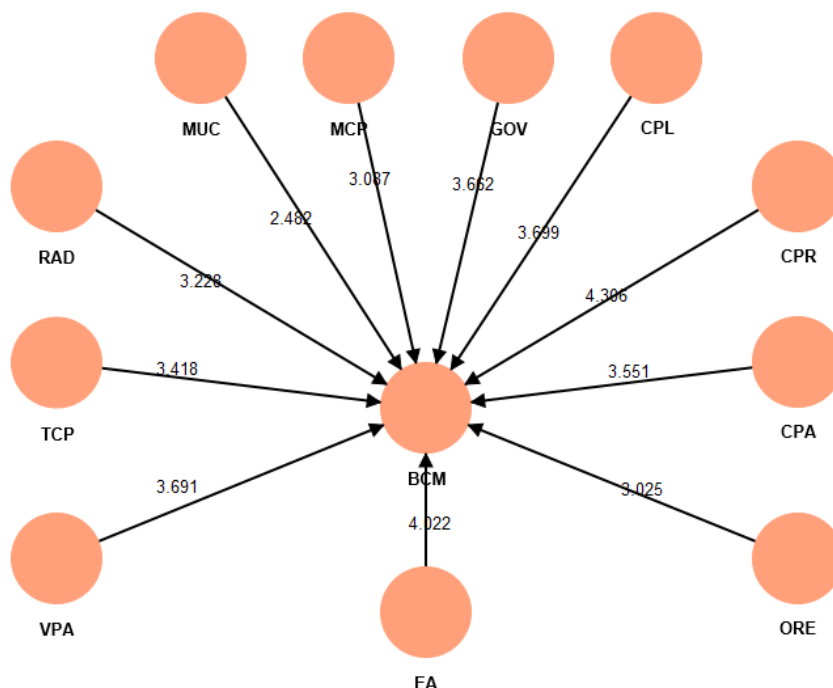
در این تحقیق بر اساس پژوهش‌های پیشین، رابطه بین مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراق به عنوان متغیر وابسته و از خوانش سازمانی، سازگاری و انطباق، فشار رقابتی، پیچیدگی، حمایت دولت، توانمندی‌های مدیریتی، عدم اطمینان در بازار، مزیت نسبی، توانمندی‌های فنی و همراهی ذینفعان به عنوان متغیرهای توضیحی و عوامل مورد مطالعه قرار گرفته است.

جهت ارزیابی ارتباط بین مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراق و عوامل مؤثر بر آن از تحلیل مسیر یا معادلات ساختاری پیشرفته بهره گرفته شده است. بر این اساس الگوی معادلات ساختاری را مطابق مدل مفهومی تحقیق در دو بعد معنی داری و استاندارد برآورد گردیده است.

شکل ۱. مدل ساختاری به همراه ضرایب مسیر، بارهای عاملی و واریانس‌های تبیین شده

در این بخش از گزارش، با استفاده از نتایج برازش مدل نهایی با روش معادلات ساختاری به بررسی رد یا پذیرش فرضیات پژوهش پرداخته شده است. خروجی مدل سازی معادلات ساختاری نمودار مسیر را در حالت معناداری نشان می‌دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات اندازه‌گیری و ساختاری را با استفاده از آماره تی استیودنت، آزمون کرده است. نمودار ۱ ضرایب مسیر بین متغیرها و نمودار ۲ آماره تی استیودنت یا سطح معنی داری ارتباط بین متغیرها را نشان داده است.

شکل ۲. آماره t روابط بین متغیرهای تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی در بانک‌های عراقی تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل چندبعدی از جمله خوانش سازمانی، سازگاری و انطباق، فشار رقابتی، پیچیدگی، حمایت دولت، توانمندی‌های مدیریتی، عدم اطمینان در بازار، مزیت نسبی، توانمندی‌های فنی و همراهی ذی‌نفعان قرار دارد. تحلیل معادلات ساختاری نشان داد که تمامی این عوامل به استثنای پیچیدگی و عدم اطمینان بازار، تأثیر مثبت و معناداری بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی دارند.

مطابق یافته‌های تحقیق، خوانش سازمانی بالاترین نقش را در مدل مفهومی ایفا کرده است. این یافته با نتایج مطالعات (Liu et al., 2024) و (Heliani, 2023) همسوست که بر اهمیت توانایی سازمان در تحلیل محیط درون‌سازمانی و تنظیم استراتژی‌های مدیریت ریسک نقدینگی تأکید دارند. در واقع، توانایی بانک در درک و تبیین صحیح از ساختار داخلی و تعامل مؤثر بین واحدها، نقش کلیدی در به‌کارگیری راهبردهای مؤثر کاهش ریسک نقدینگی دارد.

سازگاری و انطباق نیز از دیگر عوامل مهم شناسایی شده در این پژوهش بود. یافته‌ها نشان داد که انطباق ساختارهای فنی، فرایندهای اجرایی و سامانه‌های اطلاعاتی با الزامات مدیریت ریسک، در ارتقاء اثربخشی آن نقش اساسی ایفا می‌کند؛ این نتیجه با یافته‌های (Nguyen, 2021) و (Ashraf et al., 2020) که بر اهمیت همسویی ساختاری برای کنترل ریسک در نظام بانکی تأکید دارند، سازگاری دارد.

یافته‌های مربوط به فشار رقابتی نشان داد که رقابت در بازار بانکی می‌تواند محرکی مثبت برای ارتقای اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی باشد. رقابت، بانک‌ها را به نوآوری، ارتقای کیفیت خدمات و بهبود نظام‌های کنترل داخلی سوق می‌دهد. این نتیجه با پژوهش (Anginer et al., 2019) همراستا است که تأثیر رقابت بر کاهش ریسک سیستماتیک بانک‌ها را اثبات کرده‌اند.

در مقابل، متغیر پیچیدگی اثر منفی و معناداری بر اثربخشی مدیریت ریسک نقدینگی داشت. پیچیدگی فنی و سازمانی می‌تواند منجر به سردرگمی در تصمیم‌گیری، افزایش زمان اجرای سیاست‌ها و ناهماهنگی در سطوح اجرایی شود. این یافته با نتایج (Moennighoff, 2018) مطابقت دارد که تأکید کرده‌اند پیچیدگی بالا در ساختارهای بانکی، کنترل ریسک را دشوارتر می‌سازد.

حمایت دولت به عنوان یک عامل کلان‌ساختاری در نتایج تحقیق دارای تأثیر مثبت بود. نتایج نشان داد که وجود روابط مؤثر با نهادهای دولتی و سیاست‌گذاران می‌تواند در فراهم کردن بستر قانونی، منابع مالی و هماهنگی در اجرای الزامات نقدینگی نقش کلیدی ایفا کند. یافته‌هایی مشابه در پژوهش‌های (Chiang & Tsai, 2020) و (Basiruddin & Ahmed, 2020) مطرح شده‌اند که بر اهمیت مداخله نهادهای ناظر در بهبود ریسک نقدینگی در بانک‌های اسلامی تأکید دارند.

عدم اطمینان در بازار به‌عنوان عاملی با اثر منفی شناخته شد که با یافته‌های (Hassan et al., 2024) و (Jordà et al., 2021) همخوانی دارد. در شرایط نااطمینانی شدید، تمایل بانک‌ها برای احتکار نقدینگی افزایش می‌یابد که این امر نه تنها جریان منابع را مختل می‌سازد، بلکه خطر نقدینگی را در کوتاه‌مدت افزایش می‌دهد.

مزیت نسبی در خدمات نیز اثر مثبتی بر مدیریت ریسک نقدینگی داشت. بانک‌هایی که دارای مزیت رقابتی در ارائه خدمات یا ساختارهای تکنولوژیک هستند، امکان بیشتری برای جذب منابع پایدار و مدیریت مؤثر نقدینگی دارند. این نکته در مطالعات (Quansah, 2023) و (Lu, 2023) نیز به اثبات رسیده است.

در بعد منابع انسانی، توانمندی‌های مدیریتی به‌عنوان عامل کلیدی تأثیرگذار شناسایی شد. مدیریت مؤثر، درک از بازار، و تدوین راهبردهای مناسب مدیریت ریسک، از عوامل اساسی در کنترل نوسانات نقدینگی هستند. این نتیجه با یافته‌های (Imam & Kpodar, 2016) و (Abdul-Rahman et al., 2018) سازگار است که نقش توانمندی‌های رهبری را در مدیریت نقدینگی بانک‌ها برجسته کرده‌اند.

همچنین، توانمندی‌های فنی شامل زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، سامانه‌های هشدار سریع، و داده‌کاوی در بانک‌ها نیز اثری مثبت داشتند. پژوهش‌های (Budhathoki, 2024) و (Liu et al., 2024) نشان داده‌اند که بهره‌گیری از فناوری‌های هوشمند و فین‌تک‌ها، ابزارهای پیشرفته‌ای برای مدیریت مؤثر نقدینگی فراهم می‌سازد.

در نهایت، همراهی ذی‌نفعان نظیر مشتریان، کارکنان، نهادهای تنظیم‌گر و شرکای تجاری، به‌عنوان مؤلفه‌ای با اثر مثبت در پژوهش شناسایی شد. مشارکت مؤثر این ذی‌نفعان می‌تواند از طریق افزایش شفافیت، اعتماد و حمایت از تصمیمات مدیریتی، اثربخشی اجرای سیاست‌های مدیریت نقدینگی را ارتقاء دهد. این یافته با نتایج (Johari et al., 2020) و (Habib, 2018) همخوانی دارد.

پژوهش حاضر به دلیل بهره‌گیری از روش غیرتصادفی دلفی و نمونه‌گیری قضاوتی از خبرگان، با محدودیت‌هایی در تعمیم نتایج مواجه است. همچنین، تمرکز بر بانک‌های عراقی و ویژگی‌های خاص آن‌ها ممکن است نتایج را از قابلیت تعمیم به دیگر نظام‌های بانکی در کشورهای مختلف محروم سازد. افزون بر آن، به‌رغم بهره‌گیری از روش‌های ترکیبی کیفی-کمی، برخی متغیرهای خارجی و اثرگذار مانند رویدادهای ژئوپلیتیکی یا تغییرات ناگهانی سیاست‌های مالی مورد کنترل قرار نگرفته‌اند.

برای غنای بیشتر ادبیات و کاربردپذیری بالاتر مدل، پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آتی از روش‌های کمی مبتنی بر داده‌های مالی بلندمدت بانک‌ها استفاده شود. همچنین، مقایسه تطبیقی بین نظام بانکی عراق با سایر کشورهای دارای ساختارهای مشابه (مانند کشورهای خاورمیانه یا شمال آفریقا) می‌تواند دیدگاه‌های جامع‌تری از اثرات فرهنگی و نهادی ارائه دهد. پژوهش‌های آتی می‌توانند به تحلیل اثرات ابزارهای فین‌تک و سیاست‌های بانک مرکزی نیز توجه ویژه داشته باشند. سیاست‌گذاران بانکی عراق باید راهبردهای مبتنی بر داده و تحلیل‌های پیش‌بینانه را در مدیریت ریسک نقدینگی اتخاذ کنند. آموزش مستمر مدیران بانکی در حوزه ریسک، به‌روزرسانی زیرساخت‌های فنی، توسعه سامانه‌های هشدار زودهنگام و ارتقای شفافیت اطلاعاتی از جمله اقداماتی است که می‌تواند به ارتقای عملکرد بانک‌ها کمک کند. علاوه بر این، تعامل فعال با ذی‌نفعان، از جمله دولت، بانک مرکزی، مشتریان و نهادهای نظارتی، باید در اولویت قرار گیرد تا زمینه برای استقرار یک نظام منسجم مدیریت نقدینگی فراهم شود.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

References

- Abdul-Rahman, A., Sulaiman, A. A., & Said, N. L. H. M. (2018). Does financing structure affects bank liquidity risk? *Pacific-Basin Finance Journal*, 52, 26-39. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2017.04.004ER>
- Anginer, D., Bertay, A. C., Cull, R., Demirgüç-Kunt, A., & Mare, D. S. (2019). *Bank regulation and supervision ten years after the global financial crisis* (Vol. 9044). World Bank Policy Research Working Paper. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-9044>
- Ashraf, B. N., Zheng, C., Jiang, C., & Qian, N. (2020). Capital regulation, deposit insurance and bank risk: International evidence from normal and crisis periods. *Research in International Business and Finance*, 52, 101188. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101188>
- Basiruddin, R., & Ahmed, H. (2020). Corporate governance and Shariah non-compliant risk in Islamic banks: evidence from Southeast Asia. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 20(2), 240-262. <https://doi.org/10.1108/CG-05-2019-0138>
- Budhathoki, P. B. (2024). The Impact of Liquidity on Common Stocks Returns: Empirical Insights From Commercial Banks in Nepal. *Banks and Bank Systems*, 19(1), 148-156. [https://doi.org/10.21511/bbs.19\(1\).2024.13](https://doi.org/10.21511/bbs.19(1).2024.13)
- Chiang, S. L., & Tsai, M. S. (2020). The valuation of deposit insurance allowing for the interest rate spread and early-bankruptcy risk. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 76, 345-356. <https://doi.org/10.1016/j.qref.2019.09.008>
- Habib, S. F. (2018). *Fundamentals of Islamic finance and banking*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119371076>

- Hassan, M. K., Sohel, M. N. I., Choudhury, T., & Rashid, M. (2024). A systematic literature review of risks in Islamic banking system: research agenda and future research directions. *Risk management*, 26(1). <https://doi.org/10.1057/s41283-023-00135-zER> -
- Heliani, H. (2023). Relationship Between Working Capital Management, Corporate Social Responsibility, Liquidity Risk, and Profitability on the Performance and Sustainability. *International Journal of Business Law and Education*, 4(2), 1257-1269. <https://doi.org/10.56442/ijble.v4i2.315>
- Imam, P., & Kpodar, K. (2016). Islamic banking: good for growth? *Economic Modelling*, 59, 387-401DOI - 310.1016/j.econmod.2016.1008.1004.
- Ji, Y., Bian, W., & Huang, Y. (2018). Deposit insurance, bank exit, and spillover effects. *Journal of Banking & Finance*, 96, 268-276. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2018.09.013>
- Johari, E. E. C., Chronopoulos, D. K., Scholtens, B., Sobiech, A. L., & Wilson, J. O. (2020). Deposit insurance and bank dividend policy. *Journal of Financial Stability*, 48, 100745. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2020.100745>
- Jordà, Ò., Richter, B., Schularick, M., & Taylor, A. M. (2021). Bank capital redux: solvency, liquidity, and crisis. *The Review of Economic Studies*, 88(1), 260-286. <https://doi.org/10.1093/restud/rdaa040>
- Liu, S., Wang, B., & Zhang, Q. (2024). Fintech regulation and bank liquidity creation: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 84, 102276. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2024.102276>
- Lu, H. (2023). Ripple Through the Silk Road: Analysis of Liquidity Risk Spillover Effects in Stock Markets of Belt and Road Initiative Countries. *Advances in Economics and Management Research*, 8(1), 318. <https://doi.org/10.56028/aemr.8.1.318.2023>
- Moeninghoff, S. C. (2018). *The Regulation of Systemically Relevant Banks*. <https://doi.org/10.1007/978-3-658-23811-7>
- Nguyen, Q. K. (2021). Oversight of bank risk-taking by audit committees and Sharia committees: conventional vs Islamic banks. *Heliyon*, 7(8). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07798>
- Quansah, M. K. (2023). Liquidity and Performance of Banks Listed on the Ghana Stock Exchange. *Interdisciplinary Journal and Humanity (Injury)*, 2(5), 456-465. <https://doi.org/10.58631/injury.v2i5.77>
- Safiullah, M., & Shamsuddin, A. (2018). Risk in Islamic banking and corporate governance. *Pacific-Basin Finance Journal*, 47, 129-149. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2017.12.008>
- Sajiwo, B., & Arifin, Z. (2023). The Effect of Liquidity, Investment Opportunity Set, Free Cash Flow, and State-Owned Enterprise on the Dividend Policy of Bank Listed in the Indonesia Stock Exchange. *International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis*, 06(04). <https://doi.org/10.47191/ijmra/v6-i4-09>